

EINSTEİN'İ TÜRKİYE'YE KİM DAVET ETTİ?

Bir süredir basında bir “Atatürk 1930’lu yıllarda Albert Einstein’ı Türkiye’ye davet etmişti” muhabbeti sürmekte. Her şey Prof. Münir Ülgür’ün Cumhuriyet gazetesinin 20 Ekim tarihli Bilim ve Teknoloji Dergisi ekinde yayınlanan mülakatıyla başladı. Prof. Ülgür bu mülakatında 1949 yılında Albert Einstein ile kısa bir görüşme yaptığını, bu görüşme sırasında Einstein’ın, Atatürk’ü kastederek, “Dünyanın en büyük liderine sahipsiniz” dediğini, Darülfünun’un kapatılıp İstanbul Üniversitesi olarak yeniden açıldığı 1933 yılındaki Üniversite Reformu sırasında Türkiye’ye çalışmak üzere gelen Alman Yahudisi bilim adamları arasında kendisinin de yer alacağını, ancak arkadaşlarının Amerika’da bulunmaları sebebiyle Amerika’ya gitmeyi tercih ettiğini anlattığını aktardı. Ertesi gün Yalçın Bayer yine *Hürriyet*’te bu mülakatı özetledi ve “...bilimsellikte bugün nerede olduğumuz için ibret verici bir anlatım olsa gerek bu yazı. Eskiden bilim adamlarının peşinde koşulmuş, şimdi de ‘hocalar’ eliyle ‘din tacirliği’ yapılıyor” yorumunda bulundu.

BARDAKÇI’NIN YAZISI VE HATASI

Konu burada noktalanmadı. 29 Ekim günü *Hürriyet* yazarı Murat Bardakçı konuyla ilgili bir belge yayınladı ve *Hürriyet* bunu sürmanşet haber yaptı. Belge, Einstein’ın Onursal Başkanı olduğu ‘OSE Yahudi Halklarının Sıhhatını Koruma Cemiyetleri Birliği’nin 17 Eylül 1933 tarihinde Başvekil İsmet İnönü’ye yolladığı bir mektup. Bu mektupta Einstein İnönü’den Nazi’lerin ırkçı siyasetinden dolayı Almanya’dan ayrılmak zorunda olan 40 Yahudi hekim ve profesörü Türkiye’de istihdam etmesini rica etmekte. Bardakçı bu belgeyi ve Türkçe çevirisini yayınladıktan sonra, belgenin üstüne düşülen el yazısı notlardan yola çıkarak konunun Maarif Vekaleti’ne havale edildiğini, dönemin Maarif Vekili Reşit Galip Bey’in de bu teklifi kabul etmediğini yazdı ve şu sonuca vardı:

“Türkiye’nin bu tarihten hemen sonra 40’tan fazla Alman bilim adamını davet edip üniversitelerde görevlendirmesi ve Üniversite Reformu’nun da bu sırada yapılması, Milli Eğitim’in karşı çıktığı teklifin kabulünde çok daha yüksek bir makamın, yani bizzat Reiscumhur Mustafa Kemal’in devreye girmesinin etkili olduğunu düşündürüyor. Bu konudaki bir diğer kanıt da ... Prof. Dr. Münir Ülgür’ün ... yaptığı açıklama. Prof. Ülgür, açıklamasında Einstein’ın görüşme sırasında "Dünyanın en büyük liderine sahipsiniz. 1933’teki üniversite reformunuz sırasında beni de ülkenize davet etmişti" dediğini naklediyor. Bu ifadeler, Alman bilim adamlarının Türkiye’ye doğrudan doğruya Atatürk’ün talimatıyla gelmiş olduklarını gösterir zannediyorum”.

Bardakçı ve *Hürriyet*, gazeteciliğin ve araştırmacılığın temel ilkelerinden biri olan ‘olguların tekrar tekrar kontrol edilmesi’ ilkesini göz ardı etmiş, böylece yanlış bir sonuca vararak kamuoyunu yanıltmıştır.

Gerçek şu. Söz konusu belge Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde 030.10..116.810.3 sayı altında kayıtlı. Belge, Einstein’ın mektubundan ibaret değil. Belgenin ekinde (a) Einstein’ın istihdam edilmesini istediği hekim ve profesörlerin listesi, (b) mektubu ve kendi hazırladığı Türkçe çeviriyi Başvekâlet’e sunan dönemin ünlü dış hekimi Sami Günzberg’in dilekçesi, (c) İnönü’nün 5 Kasım tarihli iki, 7 Kasım tarihli tashihli birer cevap taslağı ve nihayet bu tashihler ışığında kaleme alınmış 14 Kasım 1933 tarihli ve İnönü imzalı cevap yazısı yer almakta. Bardakçı bu belgelerden bahsetmemekte.

İNÖNÜ'NÜN EINSTEIN'A CEVABI

Peki, 14 Kasım 1933 tarihli cevabî mektupta İnönü Einstein'a ne cevap vermekte? Fransızca mektubun çevirisi şöyle:

“Sayın Profesör

Almanya'yı idare eden kanunlar yüzünden artık bilimsel ve tıbbî çalışmalarını Almanya'da yürütemeyecek olan kırk profesör ve hekimin Türkiye'ye kabul edilmelerini isteyen 17 Eylül 1933 tarihli mektubunuzu aldım.

Bu beylerin hükümetimizin emirleri altında müesseselerimizde bir sene boyunca ücretsiz olarak çalışmayı kabul edeceklerini de not ettim.

Teklifinizin çok cazip olduğunu kabul etmeme rağmen bu teklifinizi ülkemizin kanun ve nizamnameleriyle uyuşturma imkânı görmediğimi söylemek zorundayım.

Sayın Profesör, bildiğiniz gibi kırktan fazla profesör ve hekimi mukavele ile istihdam ettik. Bunların çoğu mektubunuzun konusu olan profesör ve hekimlerle aynı siyasi şartlar içinde bulunmakta ve onlarla aynı vassa ve kapasiteye sahip. Bu profesör ve hekimler halihazırda geçerli olan kanun ve nizamnamelere uyarak bizde çalışmayı kabul etti.

Şu anda menşei, kültür ve dilleri açısından çok değişik üyeleri ihtiva eden ve hassas bir mekanizma olan bir organizmayı kurmaya çalışıyoruz. Bu nedenle içinde bulunduğumuz şartlarda bu beylerden daha fazla sayıda personel istihdam etmemiz maalesef mümkün olmayacaktır

Sayın profesör, isteğinizi tatmin edememekten dolayı üzüntülerimi bildirir, en derin hislerime inanmanızı rica ederim”.

İNÖNÜ'nün bu cevabına eklenecek ve konuyla yakından ilgilenenler için malûm olan bir gerçek daha var. Alman Yahudisi bilim adamlarının Türkiye'ye gelip çalışmaya başlamalarında, bu konuda mevcut olan geniş literatürde belirtildiği üzere, Prof. Philipp Schwartz'ın başkanlığını yaptığı ve merkezi Zürih'te bulunan Notgemeinschaft Deutscher Wissenschaftler im Ausland (Yurtdışındaki Alman Bilim Adamları Yardım Cemiyeti) etkili olmuştu. Bu cemiyetin OSE ile hiçbir ilgisi yoktu.

MAKSAT BAĞCIYI DÖVMEK

Bardakçı, Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan belgeleri bizzat görmeden dostunun kendisine armağan ettiği tek bir vesikaya dayanarak yazısını kaleme aldığından İnönü'nün Einstein'a verdiği cevaptan bihaber. Einstein'ın mektubu üzerine elyazısıyla düşülen birkaç nottan yola çıkarak, Maarif Vekili'nin olumsuz cevabı üzerine “olsa olsa böyledir” yöntemiyle Atatürk'ün konuya müdahale ettiğini ve Alman Yahudisi bilim adamlarının bu müdahale sayesinde Türkiye'ye davet edildiğini beyan etmekte. Sonra da, kendi ürettiği bu sonucu, meslektaşı Yalçın Bayer gibi, günümüzde sürmekte olan “AKP-laik Kemalist cephe” çatışması çerçevesinde değerlendirip yanlış yorumladığı bir belgeyi malzeme olarak kullanmakta, Kemalizmin en saf halinin yaşandığı 1930'lu yılları, İslamcıların örnek almaları gereken bir Asrı Saadet olarak takdim etmekte!

Prof. Ülgür'ün Einstein ile konuşmasına gelince... Prof. Ülgür bugün doksan yaşında. Söz konusu konuşma 57 yıl önce cereyan etmiş. Hiçbir belgesi yok. 57 yıl önceki bir konuşmanın zaman içinde hafızanın azizliğine uğrayabileceği bir gerçek. Günümüzde Einstein'ın özel arşivi Princeton Üniversitesi ile İbranî Üniversitesi bünyesindeki Yahudi Millî ve Üniversite Kütüphanesi'nde muhafaza edilmekte. Her iki arşivde de Türk hükümeti ve/veya Atatürk ile Einstein arasında cereyan eden herhangi bir yazışma mevcut değil.